

Dissertatio inauguralis medica de peste / [Johann Jakob Dillenius].

Contributors

Dillenius, Johann Jakob, 1687-1747.

Publication/Creation

Giessen : J.R. Vulpius, 1710.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a9gbpvkd>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO
IN AVGVRALIS MEDICA,
DE
PESTE

QVAM

PRÆSIDE ARCHIATRO OPTIMO MAXIMO
AVCTORITATE ET CONSENSV
GRATIOSISSIMÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA LVDOVICIANA,

PRO

SVMMIS IN ARTE MEDICA HONO-
RIBVS AC PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS
RITE CONSEQVENDIS.

MAGNIFICI ET EXCELLENTISS. SENA-
TVS ACADEMICI EXAMINI SOLENNI
SVBMITTIT

JOHANN. JACOB. DILLENIVS,
DARMSTAD.

AD DIEM JVN. ANNI MDCCX. H. A. L. C.

GISSÆ-HASSORVM,

Literis JOHANN. REINHARDI VULPII, Acad. Typogr.

PREST

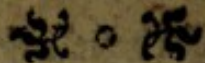
GRANDIS ARCHITECTO OPTIMO MAXIMO
RECTORI ACADEMIE
IN ALMA LUDOVICIANA
PHO
STUDII IN THE METACONOMO
RIBUS AC PRIVILEGIIS DOCTORIBUS
RITE CONSIDERATIS
MAGNIFICI ET EXCELLENTISSIMI
TVS ACADEMICI EXAMINI SOLEMNI
SUBMITTIT
JOHANNI JACOB DILLENIVS
DAR MSTA
AD DIEM JUV
AVV MINT N A C
GISE-HASSOR M
LUCAS JOHANN REINHARDI VOLT, A. 2. 1804

PRÆFATIO.

DVM Disputationis Inauguralis loco aliquid conscribendum erat, circa varia hærebat animus: Postremæ erant Affectiones in Viris Hypochondriacæ, Fœminis Hystericæ dictæ. Verum mox argumenti subtilitate deterritus, & quod multa necessaria non ex libris, sed ex Morbi natura & Historia post longum Artis Medicæ usum, eruenda deficerent, multa ex solertissimo & felicissimo illo Morborum Indagatore Th. Sydenham transcribenda forent, sine quibus omnis circa hæc disquisitio inutilis fuisset atque manca, id tamen vitii simul habuisset, quod unius Auctoris spoliis nimis onusta dici potuisset, omnem de Vertumno isto curam & cogitationem tum quidem dimisi. Tandem in Pestem incidens, & utcunque in cœpto persistens, grave non minus humeris meis onus impositum sensi. Hujus enim cognitio adeo in profundo latet, sive id ex morbi natura, sive Medicorum culpa contingat, ut post omnium, qui de Peste scripserunt, lectionem quid eligas aut quo te vertas, fere nescias. Qua de causa quidam, & inter hos Fr. Joël eo tandem delapsi sunt, ut Dei Omnipotentis digitum solum hic agnoscant, omnem de hac Inquisitionem irritam esse existimantes, tanquam re ingeniis nostris longe superiore. Ansam suppeditavit Mala Lues Poloniam bello rapinisque vastatam a. 4. vel. 5. annis misere affligens; Orsa, ut fertur, in regionibus quæ Turcarum dominatu premuntur vicinis. Exhaustis urbibus Came-

necia, Lembergo, Cracovia, Varsavia, tractum Vistulae sequens in adjacentibus atrociter grassata est. Pestifera seminia Universale Frigus post omnium, qui tunc erant, hominum memoriam acerrimam & intensissimum, cum Januario Anni 1709. inopinato ingruens, & adustis frugibus ac arborum plerarumque genere, in Ver usque productum, extinguere non valuit, sed appetente Solstitio aestivo rursus mota, ad Balthici usque maris oras omnia populata sunt. An, quod horremus ad occursum æquoris jam tum superiori anno in latera & circumjacentes regiones disjecta, aëre ad siccitates & Inflammatorios morbos producendos jam ab æquinoctio autumnali admodum disposito, & exactis ab ultima Peste 30. ferè annis, aestivo calore de novo emerfura sint, contermini brevi experientur.

Morbi Historiam ex fidis Observationibus colligere, & ex hac dein curandi rationes deducere alloboravi, spernens curiosiores αἰτιολογίας, quæ non magis ad pellendos morbos videntur necessariae, quam Naclero Ventorum, aut fluxus & refluxus maris ratio: Pictori ad egregiam quandam imaginem perficiendam, colorum causæ: aut Chymico atomistica rerum principia ad instituendum vel excogitandum processum, ac medicamentum præparandum. Ἀπάντων ζητῶντες λόγον, ἀναιρῆσι λόγον, ὅμα ἢ τὸ εἶδέναι. Theophr.

Deus T. O. M. conatui ex alto benedicat!

Morbi Historia Generalis.

§. I.

PRimum quidem animadvertimus, subtilissimum illud artificium, quo natura in Morborum epidemicorum productione utitur, si unquam alibi, in Peste certe, morborum omnium quotquot adhuc noti sunt, maximo & perniciosissimo clare ac luculenter conspici. Hæc enim imminente Constitutione pestilenti, ad Æquinoctium vernale sub velo Febris novæ hunc illumque aggreditur, atque sensim cum calore evecta, instante Solstitio æstivo abjecta larva typum induit, atque termini brevitate, ægrotantium numero externorumque signorum apparatu manifesta redditur; Augusto & Septembri mensibus ad Æquinoctium autumnale usque immanissime debacchatur, quo præterlapso paulatim imminuta nocendi vi, lentiore gradu licet, mitius agere, ac ad communem magis febrium naturam accedere incipit, donec tandem ad Solstitium hiemale in totum intercidat, & aliis morbis, qui hætenus nusquam comparuerant, stationem locumque concedat.

§. II. Hæc est periodus quam servat lues in urbibus & ubi magna vis hominum reperitur; at in pagis & locis non adeo populosis his se alligari legibus non finit, sed nunc serius, nunc ocyus orsa breviori temporis spatio circuitum cursumque absolvit: tum ob miasmata non adeo multiplicata, tum tum quod fere non supersint in quos sæviat, reliquorum vero constitutio robustior pesti suscipiendæ magis resistat. In Ægy-

pto cum Autumnali æquinoctio apparet, hinc progressa ad Solstitium æstivum usque magnam stragem edere observatur, quo instante, utut atrocissima fuerit derepente cessat, notante Ægyptiacarum rerum bene gnaro *Pr. Alpino*. In aliis sub alio cœlo regionibus ut se habeat ignotum, nec de eo quicquam literis consignatum recordor.

§. III. Verum præter hunc particularem magis Anni aerisque statum, consideratione digna *Πιάθεις* seu constitutio ista, quæ, sive id contingat certos in corpore vitiosos humores coacervando, sive peculiarem quandam sanguini humano *σπέρμιν* aut texturam conciliando, sive alia occulta magis ratione, post certa demum quædam annorum intervalla, ad tam atrox malum suscipiendum corpora hominum disponat vel apta reddat. Qui cum Medicorum parte maxima aerem annumque austrinum & pluviosum incusare voluerit, magnis eum difficultatibus premi existimarem, nec unquam rationem daturum claram & firmam, qui fiat, quod in Ægypto, ubi nullæ pluviae, Pestis nihilominus adeo frequens sit, ut septennio ut plurimum aut decennio recurrat: Cur in his regionibus post frequentes sæpe annorum constitutiones austrinas non exoriat, sed revolutionem illam magnam & certum annorum numerum præstoletur? cur in illis globi terreni partibus, quæ tropicis circumferibuntur, Pestis non semper compareat, quin contra si non ubique, ad fluvii Nigri saltem in Africa oras accolæ ab eadem liberi permaneant? licet interea hi alique sub eadem latitudine plerique tractus, per plurimam anni partem continuis irrigentur pluviis, alias adeo necessariis, ut sine his erectum tum tolerare solem inquilini non vâlerent. Et in proclivi foret, ratione non minus quam experientia statuminare, contrariam prorsus siccam videlicet & calidam, vel etiam talem, quæ quantum quidem sensibus percipi potest, saluberrima adpareat, Pesti

Pesti seu producendæ seu fovendæ longe plus favere , quam ex hactenus notatis quamcunque constitutionem aliam.

§. IV. Enimvero quo se cunque demum modo hæc res habeat, id nemini non plus satis constare arbitror , ex qualitatibus illis manifestis Causas Pestis procatarcticas deducere velle admodum lubricum esse & incertum. Quantumvis enim in Morborum Inflammatoriorum maximo producendo constitutio tempusve calidum multas sibi arripere partes videantur , advertenti tamen Pestem nunc cum cælo pluvioso, nunc in alia regione & vel eodem tempore cum calore magno sæviisse, in aliis regionibus calidissimo licet cælo subiectis nunquam observatam , omnia hæc minus sufficere apparebit, & longe altioris esse indaginis , & difficilius circâ hæc certi quid determinare, quam vulgo creditur.

§. V. Forſan circumſpectior aut curioſior quiſpiam ſubtiliſſimam illam ſubſtantiam, vel naturæ acidæ æm, toti aceriæ mæſſæ commixtum , ac longe lateque diffuſum , per experimenta contra omnes exceptiones luculentiffima & firmiſſima ſtabilitum , in naturali craſi inſigniter alteratum veletiam perverſum non inconfulto hic accuſaret. Quicquid ſit, hanc Conſtitutionem non minus , quam alia complura , circa quæ indaganda verſamur , altiffimis involutas tenebris fateri neceſſum habemus. Magno afficiatur admirationis ſenſu , quicunque conſiderare voluerit, ex morborum agmine , qui antiquis, vel recentioribus temporibus humano generi exitiales fuere, non paucos hodie paſſim obvios, illis ignoratos, non paucos hodie à priſtina truculentia multum reſeſſiſſe, vel longa ætate quaſi conſectos penitus concidiſſe , hunc omnium fere , quos ſci-mus antiquiſſimum juxta & immaniſſimum, in hæc uſque tempora atque dies periodum ſuam obſervare & magna ſubinde clade mortales afficere. Vel hoc tamen nomine par eſt , ut
cum

cum *Th. Sydenh.* Clementissimum ac Benignissimum Numen humillimo cultu veneremur, quod aeris constitutiones *λοιμώδεις* rarius & vix frequentius, quam post annorum circiter 30. aut 40. intervalla evenire, nec tam atrocem hostem ultra triennium adeo favire in eodem loco voluerit.

VI. §. Qualiscunque tamen fuerit *κατάστασις λοιμώδης* aliud insuper accedat oportet, *ύλασμα* nempe seu seminium, quod ob magnam, qua pollet, nocendi vim aut vitium Venenum appellare liceat. Hoc favente constitutione susceptum, ac cum humoribus confermentatum, augetur admodum & in speciem quasi multiplicatur tum laborantium halitibus, tum extinctorum expirationibus, ut jam non amplius fomite vel immediato contactu opus sit, sed aer ipse taliter contaminatus cum spiritu corpus subiens suo marte inficere valeat, maxime sanguinis nexu conjunctum, aut ad afflatum excipiendum paratis humoribus refertum, aut alio latente magis modo prædispositum. Non alia autem ratione magis disseminatur malum ac exitiale evadit, quam ubi primus, qui in domo quapiam prehendebatur, succumbere cogitur; ob venenum aut ab initio nimis vehemens, aut in progressu ex debilitate naturæ, incongrua medicina &c. sub ipsum tandem, si placet, mortis articulum in statum plusquam perfectum, assimilatis humoribus & in suam naturam conversis, evectum. Tum enim rebus sic stantibus superstitēs sensim contagio prosternuntur, aut ægre admodum evadunt; at post salutem primi, reliquos non adeo facile, subjugato tum quasi veneno & humoribus involuto, infici, vel infectos, plerumque tamen evadere observatum.

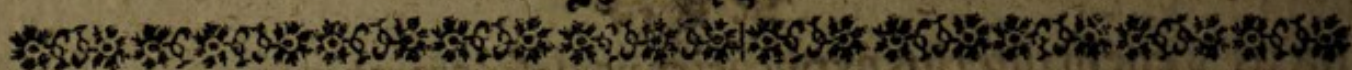
§. VII. Qua de causā a. notantibus *Gr. Horst. & P. Sorbait.* post 9. ut plurimum aut 14. demum diem, etiam in iis qui solum mutarunt, relicta omni supellectile, veneni virulentia se exserat? non minus ac alia quæ circa naturam aut essentiam hujus

hujus Veneni ulterius explicari quis desideraret, me ignorare fateor. Non sum nescius quæ de Veneno pestilenti hinc inde reperantur Auctorum sententiæ ac opiniones diversissimæ; quas, cum attentiori animo perlustratæ minime satisfacere videantur, recensere operæ precium non duxi. Imaginationem & terrorem pestilentialem, quod in hunc usque diem, Viris doctis placet, tantopere incusare, aut his primas deferre non possumus. Ut enim reliqua, totamque Morbi historiam, quæ huic obstat opinioni, taceam, tralatitia illa solvant, & rationem afferant, qui primus omnium Pestem contrahat? qui multi horrore terroreque pestifero correpti eadem non tangantur? qui ἀπαθείς non minus infantes quam contagium atque terrorem susque deque habentes Mahumedani de nullo hic sibi privilegio gratulari queant, quin contra gravissime plectantur?

§. VIII. Usque dum Historia Epidemicorum, quorum princeps Pestis, a qua fortassis illi natales ducunt, & in quam absoluta periodo desinunt, clarius, (quod deficiente adeo Sydenhamii ingenio, nemo eorum, quibus Artem servandorum hominum in magnis præcipue urbibus per longum tempus exercere contigit, aggressus est) continuis seculorum aliquot fidisque Observationibus superstructa, elucescat, cum gravissimis Auctoribus existimare liceat, Pestem aut regioni cuidam Endemiam nobis transmitti contagio, aut ex fomite alicubi superstite in apricum proferri, & accedente idonea aeris diathesi popularem fieri. Atque ideo non solum seminia Pestis per multos annos in Veste, stragulis, aliisque conclusa, postea commota emicuisse & Pestilentia morbum de novo concitasse legimus; sed quod majoris erat considerationis, si insigniorum Pestium originem scrutari voluerimus, ex regionibus versus Orientem nobis positis primum allatas plerumque comperimus.

Historia specialis, indicationes & Cura.

§. I.

CUM *rigore* aut *horrore* aggreditur, succedunt *Vomitus enormes*, *Dolor* circa *cordis* regionem, ac si torculari premerentur, *capitis*, aut, non secus ac in *Variolis*, *dorsi* magnus, *debilitas* & *ægritudo vehemens*, *Oculorum rubor*, *linguæ ariditas* & *nigredo*, *sitis*, *inquietudo*, *Calor intensissimus*, non palantis tactu, sed ægrorum relatione judicandus, qui flammam in profundo sentiunt, ac inuri sibi viscera ajunt, licet qui *sopore* premuntur, de hoc non conquerantur. *Difficultas spiritus*, *vigiliæ*, *delirium*, *Bubones* & *Carbunculi*. *Pulsus* & *urina varii ac insidi*.

§. II. Animadvertendum est, sub *Pestis* admodum funestæ exordio, *Venenum* pestilens ita tenue & subtile, aut etiam extreme maleficum existere, (quæ spirituositas & in aliorum *Epidemicorum* principio observata est,) ut nil tale opinantes, sine ulla febris præensione, sine bubonibus ac carbunculis, licet non sine maculis & vibicibus, subtili illa, ut videtur, sanguinis parte, & vitalis dicta, syderata *Massaque Sang.* citissime dissoluta, tanquam fulmine tacti momento temporis prosternantur & concidant. Sed hoc rarius est, nec adeo diu producitur. Non paucis vero id contingit beneficii, ut nec febre, nec alio graviore symptomate prægresso, (quanquam horrorem leviusculum, aut per summa corporis diffusi frigoris sensum semper præcessisse non immerito quis existimet) spreta regiminis cura, cum bubonibus suis in foro versari, & suctis vitæ muniis sanorum more præesse queant. Alii, aura venenosa has illasve partes transvolante, in variis locis dolores sentiunt, natura interim adeo robusta, ut intestinum hostem temnat & tempori consu-

men-

mendum tradat, vel levi opera per hanc illamve portam excludat. In plerisque, corporis minus firma constitutione ab aeris diathesi ad affectum suscipiendum disposita, Natura ad eliminandum vel subjugandum Venenum Febrem concitat, quæ tamen seu impar tanto hosti, seu præpropere nimis agens, raro ad optatum finem opus suum perducit.

§. III. Si de Veneno pestilentiali certius nobis constaret, hic, de quo nobis sermo, morbus in longe clariore luce theoria & practica positus foret; Verum cum & aliorum multo levioris subsellii morborum non minus, quam rerum naturalium exactam cognitionem intellectus noster assequi nequeat, quis in Morborum maximo & obscurissimo jure merito postulet, ut, non satisfaciuntibus aliorum sententiis vel opinionibus, quæ in Arte hac quotidie fungorum instar nascuntur ac pereunt, Pestis naturam altius rimari, vel in essentiam ejus pervenire aut irrumperet etiam ultra vires conemur?

§. IV. Nec tamen est ut magnopere angamur, qui tandem morborum curatio expediri queat? cum, monente *Sydenham* non Essentiæ causarumque, sed Methodi convenientis atque experientia comprobata cognitione, plurimorum Affectuum curatio absolvatur. Igitur donec liquidissimam & certissimam Pestis cognitionem assequamur, ex qua directe & sine erroribus morbum aggredi queamus, vel sine hac exoptatum adeo specificum, quod non secus ac *Cortex Peruv.* febres intermittentes, Luem certo ac semper fere, sine evacuatione etiam quadam eradicet, per *ἐμπειρίαν* tandem innotescat, quid in Curatione hujus hætenus tentatum, qui defectus suppleri, aut alia, quæ plus promittat, adaptari queat Methodus, dispiciamus.

§. V. Neminem nescire arbitror, quam parum votis respondeant Methodi (si tamen quondam observata) & remedia

dia omnia , sub nomine *alexipharmacorum* , *alexiteriorum* , *alexicatorum* , *antidotorum* , *bezoardicorum* & *cordialium* sine numero proposita. Cum enim animadverterent veteres, ex inflicto haustoque veneno similia nonnunquam produci symptomata iis, quæ Pestem comitantur vel succedunt, rationi consonum videbatur, eadem utrobique convenire aut juvare posse. Unde factum est, ut quæ vel revera, vel per accidens, vel per traditiones, interne aut externe profuisse credebantur, non *Simplicium* tantum numerum in ingentem molem evexerint, sed etiam seculorum aliquot posteriorum Medici, tum Galenici, tum Chymici nimis seduli *compositorum decompositorumque* classem largissima accessione auxerint. Non caperent pagellæ hæ omnia, quæ in hunc finem a variis congesta sunt. Apud *Dioscoridem* nulla fere tam abjecta planta, quæ non adversus Venena commendetur. *Ruta*, *scordium*, *rad. angel.* *Zedoar.* *contrayeru.* *myrrha*, *camph.* *succin.* *lap. bezoard.* *Mallacc.* *unicornu*, *smaragdus* præ aliis celebria sunt simplicia; quibus non ita pridem accessere multa Chymico artificio præparata medicamina. At de his omnibus & aliis laudatissimis remediis, vereor ne cum *Thucydide* & *Cratone* dicere queamus: nullam adhuc inventam esse Antidotum tanto malo vincendo parem, sed in abdito naturæ sinu delitescere & soli Deo notam esse.

§. VI. Vulgaris etiam ac usitatissima *medendi ratio*, quæ in eo consistit, ut ad malignitatem debellandam, quam primum *sudoriferum* (in quem finem *Alexipharmaca* illa occulto modo agentia præsto sunt) exhibeatur, quam inefficacem se præstet, tristis loquitur experientia, qua vix quintum quemque evadere constat. Cum enim ob intermissam Venæ sectionem, vel remedia nimis calida exhibita, raro obtineri queant sudores, aut si triplicatis & quadruplicatis etiam desibus

bus tandem extorqueantur, per breve tamen temporis spatium fluere permittantur, quo viz. ægrorum vires sustentari & cordialibus refici possint, fit inde, ut interpolatis hujusmodi sudorum propulsione, Venenum, quod longa sudatione excludi debebat, in via subsistat, quiete vires acquirat, atque postliminio Sang. Massam atrocius exagitet, bubonibus ac carbunculis interea copiose provenientiibus.

§. VII. Hæc animadvertens Vir in artis operibus exercitissimus *L. Botallus*, (cujus beneficio crebris & copiosis Venæ-Sbus in hunc usque diem Gallia utitur) magno Morbo magnum adapturus remedium, longe aliam ante non auditam ingressus est curandi viam, per V. Snes videlicet: *ratus eam aliquando inutilem inventam fuisse propterea, quod aut tardius, aut parcius quam opus esset, aut quod utroque modo circa eam usurpandam peccatum sit.* L. de Curat. per Sang. Miss. C. VII. §. 2. & 4. *Non enim morbus, pro cujus curatione requirebatur detractio librarum 4. sanguinis, in quo una tantum detrahatur, si hominem interficiat, ideo interficit, quia sanguis est missus, sed quia justo modo non missus est, nec forte etiam opportune &c.* in quibus rationum momenta atque curationum exempla adducuntur. Mirum Dignissimum Virum ante sesquiseculum fere florentem, in iis citationibus ac refutationibus Auctorum a tam paucis attactum, minus refutatum. Superiori tamen seculo Vir merito suo Celeberrimus *Th. Sydenham*, vestigia *Botalli* secutus, hanc Methodum cum successu felici in usum revocavit, & Venenum cum Sanguinis copiosa evacuatione detrudere docuit; de quo videatur *Hist. Morb. Acut. S. II. C. II.*

§. VIII. Enimvero cum non alia medendi ratio, si in uno alterove successu optato destituatur; Medicum infamiae periculo magis objiciat, nec in multis regionibus reperiantur, qui purpurei liquoris profusionem, quantam quidem laudati

Auctores requirunt, ferre sustineant, an, quod reiterata & copiosa istiusmodi sang. emissiones præstare debent, medicamentis vel alia ratione suppleri queat, perquiramus.

§. IX. Febrium symptomata hic in gradu excellenti conspicua, calor viz. interiora urens, linguæ ariditas, nigredo, sitis intensa & reliqua edocent ac loquuntur, vehementi igne flammisque agitari intus omnia. Nam cum fermentum pestilentielle substantiam habeat adeo adversam liquoribus qui nos perfluunt, ut in uno loco consistere nequeant, sanguis a Natura, Anima vel Archeo compulsus magnis conatibus adversus tam infensum hostem insurgit, & omni ope eum subjugare vel amoliri nititur. Quod cum veluti spiculis undique transfossus, motibus maximis peragere tentat, fit ut, non secus ac spina carni infixæ, universus cruor phlegmonen concipiat, & in ingentem molem attollatur; quo in casu tantum abest, ut natura operis sui partes transfigere valeat, ut potius multitudine & pernicie venenosa oppressa, intra paucos dies, pro subtilitatis gradu veneni majori vel minori, citius aut tardius succumbat. Etenim vasa hac ratione ultra modum distenta, tonum amittunt, nec cum rectore suo spiritu tumultuantem inquilinum cum extraneo movere aut propellere valent.

§. X. Adesse vero *Magnam inflammationem internam*, multa sunt quæ probant. *anni viz. tempestas, calor intensissimus internus, sanguis pleuriticoꝝ & alioꝝ febribus inflammatoriis laborantium similis, adusta anthracum facies*, in mitiori malo genuina *inflammationum soboles*, puris nimirum proventus, *symptomatum reliquorum cum inflammatoriis, peioris præcipue moris, similitudo*, & alia. Atque hæc de *Inflammatione* doctrina a subtilissimo Sydenh. ingenio profecta & proposita est.

§. XI. Sive autem *Phlegmone* revera morbum constituat, sive

sive tanquam insigne accidens ægritudini superveniat, id certe nemini non constare potest, præcipuam hinc, si non solam, curandi rationem desumi debere, & *V. Snis*, in Inflammationibus ab omnibus præscriptæ & expertæ, usum esse longe maximum; ni fortasse illam Pestem, quæ cum magna annonæ caritate conjuncta est, excipere quis voluerit. Nec vero vulgare illud, quo contra *V. Snem* insurgunt, argumentum ullius est momenti; cum virium debilitas, quæ in hoc morbo præsens est, non ex eo, quod dissipatæ vel prostratæ, sed quod suppressæ sint, proveniat. Auctoritas majori vincitur, & si revera noxia aliquando *V. S.* observata, ex incongrua & perversa id methodo accidit.

§. XII. Quapropter tum *Inflammatione* ipsa, tum consequentibus, *rubore & inflatione faciei*, (licet hoc in iis qui sopore premuntur, non aliter ac in ebriis, non semper conspiciatur), *inquietudine, Cephalalgia* & aliis suadentibus, *sanguinem*, pro circumstantiarum ratione, semper *detrahendum* existimarem. Depletis enim hac ratione vasis sanguiferis & ad subsidentiam redactis, pulsus (qui in hoc morbo plerumque debilis, aut si naturali similis, duriori tamen arteriæ compressione facile detegitur) statim fortior reddetur, & æger, quamvis debilissimus appareat, vires oppido recipiet, dolores remittent, spiritus difficultas & anxietates, ex dolorifica cordis ac vasorum expansione, & molestissimis contractionum conatibus oriundæ multum minuentur. Attamen, superfluo licet onere isto corpore levato, & restituto hac ratione vasorum tono, tantum abest, ut calor febrisque, quæ sæpe latet nec ab alio percipitur, inde minuantur, ut potius ferocius multo insurgant; per reductos enim ad æquilibrium motus sanguinis intestinos & progressivos, *materiæ venenosæ exterminationem* natura omni ope molitur.

§. XIII.

§. XIII. Utrum vero his motibus intestinus hostis expelli vel subjugari queat: an, quæ putatur per apostemata exclusio, vere critica sit? multam & ancipitem habet disceptationem. Si rerum omnium magistræ experientiam consulere voluerimus, palam evadet, non paucos sine præviis bubonibus & carbunculis restitui: in multis bubones, qui veneno adeo referti existimantur, non maturari, agris interea convalescentibus: demum ab eruptione exanthematum non minui symptomata, quin potius plerosque cum bubonibus suis & carbunculis interire. Quanquam non negem bubones pure venenoso (at non secreto) scitè, nec hinc elicere quis possit, eos, qui bubonibus & carbunculis destituuntur, semper evadere debere; cum natura veneni perniciæ & subtilitate, aut multitudine & tumultu adeo opprimi queat, ut cruoris massa fibrisque præprope- re dissolutis, causa cadere cogatur, & ad externa nil propellere valeat, interaneis lethaliter affectis. Atque hoc in iis, qui hysterici vel hypochondriaci passionibus debilitata habent viscera, non infrequenter apparet; nam tales aliquot dierum spatio, sine signis etiam externis, & sine symptomatis gravioribus, cum doloribus ut plurimum gravativis quibusdam moriuntur.

§. XIV. Igitur cum ex præcoci fructu frugis nil sperare liceat, in id omni ope enitamur, quo sanguinem a grumescencia & extravasatione, sive id ex ruptis ac dissiliens fibris sanguineis atque vasorum, sive alia ratione magis mechanica contingat, integrum servemus, verbo, inflammationem sedemus. Licet enim Væ Sine restitutum videatur æquilibrium, id tamen diutinum esse nequit, cum ex inflammationum natura, sanguis in hoc morbo intumescencia & expansionem nimiam semper affectare videatur. Quapropter, pro re nata, iterato *sanguinem mittere* (cui nec tumorum præsentia obstare forsan poterit) non dubitarem; post ea conquirerem
reme-

remedia, quæ sanguinem in subsidentia detinere, & ad statum, si non naturalem, febrilem saltem redigere, coagulatum aut in partes tandem secessurum resolvere, vel, quod magis optandum, ab his immunem reddere valeant. Utrobique per experientiam comprobata reliquis præferenda videntur: *acet. ol. sulph. spir. vitrioli, succus citri, limon.* quo solo Turcas Pestem curare refert G. Harris de Morb. Infant. Acut. tinct. bellid. mixt. simpl. tinct. bez. aq. card. ben. chæref. millef. arnic. myrrha, sperma cet. lap. cancr. mand. lucii p. sang. hirci, sulph. nitr. antim. diaph. cinn. nat. & antim. Non facile crediderim aliud in hunc usque diem compertum esse remedium, quod in sedanda inflammatione efficacius se sistat, ac spir. vitr. Insignissimus de acidis salis, sulph. & vitr. spiritibus locus est Minder L. de Peste. C. 15. Nulla est putredo, cujus vires non frangant, nulla infectio, quam non superent, nulla humorum depravatio, quam ista non corrigant. Hinc si mihi vitriolatorum medicamentorum usus vel interdiceretur, vel inhiberetur, ego ad pestis curationem nunquam, vel saltem inermis accederem. Præterea nullus fere scriptor medicus est, qui non in Pestis curatione tanquam efficacia memoret, vel laudibus efferat acida; qua de causa etiam factum est, ut jam a longo tempore ipsorum alexipharmacorum numero adscripta fuerint. In eo vero error committebatur, quod priscis temporibus in nulla methodo certæ curæ fiduciam ponerent, nec quantitate conveniente, aut non satis diu remedia adhiberent, vel hæc ipsa ex innumeris simplicibus compositisque, (sæpissime licet se invicem pervertentibus) quò scilicet omnibus obviam iretur symptomatis, omnibusque partibus prospiceretur, miscerent, eademque ad singulas querelas nimio opere satagentes mutarent.

§. XV. Quare in acidorum usu spem ponens maximam dictum spiritum aquæ, cui poma citri, aut macis & croci

nonnihil incoctum fuerit, ad acutam aciditatem instillarem; de quo liquore moderate frigido per me integrum fuerit patienti ad satietatem bibere, aucta aciditate, vel liquoris mineralis dosi, pro circumstantiarum ratione eo usque, donec morbo & symptomatibus levandis sufficere videatur. Quodsi vero ob morbi vim Massam Sang. factam tectam servari posse non confidamus, in progressu ea interponantur, quæ in casu ab alto commendantur, & sanguinem jam coagulatum resolvere per experientiam scimus, sola vel cum acidis mixta.

§. XVI. Ipse æger in editiore adium parte decumbat: animus ejus erigatur consolatione varie conquifita: adstantes non sint tristes & diffidentes, absint lamentationes, metus & mortis imaginatio. Patiens si præ debilitate queat, per diem saltem lecto abstineat, vel non aliis tegatur stragulis, quam quibus sanus assueverat; cum medicamenta & diæta refrigerans in hoc observetur, incassum administrentur. Imo regimen calidius & supinus in lecto decubitus phrenitidis, comatis, macularumque purpurearum, etiam post mortem, ac si multis virgis caesum esset corpus, vibicum instar perstantium, causa existit. *Diæta*, qualis in aliis morbis inflammatoriis, observetur, excarnis viz. quorsum enim attinet, agro, cum maximo horrore cibos averfanti, esculentorum oblatione nauseam creare vel augere? Cibi quos maxime cupiant concedantur. Rob. cerasor. rib. berber. refrigerant & roborant.

§. XVII. In immani vomendi conatu & diarrhæa, qua nil perniciosius esse testantur Auctores, cum vapores inflammatorii ad intestina potissimum tendunt, vel eadem præprope carbunculis obfessa videntur, omne adstringentium & roborantium genus incassum usurpatur. Sola a quibus aliquid in hoc casu operari queat sunt *refrigerantia* & *resolventia*; quam ob rem celebre est *Riverii*, è succo limon. & absinth. sale constans

flans remedium. Cucurbitula magna sine scarific. a multis laudatur. *Vomitoria* quidem, venenum si propiore via per gulam illapsum fuerit, simul & halitus illos acres atque calidos humoribus involutos, cum non exigua caloris pabuli bilis viz. parte subtrahendo, laudabilem editura videntur effectum, ac in frequenti usu fuere *Gr. Horstio & H. Sayer apud Willisium*. Verum cum in affectu acutissimo multum temporis furripiant, nec in ea ægrotantium multitudine semper præsto esse queat Medicus, vel non vocetur inter initia, ab iis abstinendum est. Quanquam lubens tale sub insultu primo exhiberem, modo de iis per experientiam constat, quod in hoc morbo diarrhœam, quam in aliis acutis præcavent, non promoveant, cum exantlato hoc eluvionis penso, refrigerantia majori commodo exhibenda videantur. Pro revellendis vero evaporationibus calidis caput impetentibus, allium pedum plantis, vel catapl. ex fol. rut. rad. raph. sale com. acet. forti, vel fermento acri applicetur.

§. XVIII. Verum inter omnia, quæ Pestem comitantur, symptomata, nullum magis pertimescitur ac *sopor*, affectus, seu ex spirituum animalium confusione, seu defectu ex obstructione corticis cerebri, (quacunque de causa) commeatu & supplementis ex liquore vitali denegatis, seu aliunde ortus, cui ex pugnando adhuc impar fere medicina. Insignem vero, non aliter ac in Variolis cum comate admodum confluentibus, in humoribus perturbationem & confusionem adesse suspicarer, hic æque ac illic cum copiosis signis externis ægro gravissime decumbente. In eo & deterior ita afflictorum conditio, quod præ stupiditate medicamina non curent, nec sitim ullam sentiant, dum tamen, licet in externis moderate caleant, nec vultus æstus indicium semper præbeat, calore vehementi intus torrentur. Notatu dignum, quod depulso vel declinan-

te comate, æger in delirium, ut plurimum tamen non ita ferox, tandem delabatur, & tum demum facies rubore infletur, bubones & carbunculi copiose prodeant; quod satis evincere potest, utrumque tam delirium quam coma ab eadem causa provenire, licet hoc a longe majori. Quapropter spiritus vitæ q. s. exhibeatur, æger ad potum compellatur, & monente Sydenham, caput radatur, quo cerebrum refrigeratur admodum & recreatur, ut sensim calidas impressiones vincere queat. *Paracels.* cujus beneficio multa præstantia habemus medicamenta, *fotum ex beton. major. salv. flor. samb. ros. r. in acet. & vin. coct.* commendat. Et vir celebris admodum *A. Q. Rivinus* analeptica exhibenda suadet.

§. XIX. Si æger omnem urinae reddendæ facultatem amittat, regione hypogastrica interim per multos dies & ad mortem usque in nullum tumorem elevata, a nullis quicquam quæ in hoc casu præscribuntur, remediis, quod speremus habemus. *Sydenh.* regimen variolis adaptatum in usum duci & explorari debet, an pro diro hoc symptomate amoliendo quicquam valeat. *Cæcitas*, jam fugata Peste, *Væ Sne & catharsis* tollitur.

§. XX. *Bubones* in glandulis, *carbunculi* in carnibus & ubique fere comparent. Diffiliantibus & ruptis fibris sanguineis, tenuior seri ac lymphæ pars dimittitur & exprimitur per poros & fracta vasa, unde ad occursum cuticulæ in motu præpeditum in vesiculam, vario a subjacente carbone colore tinctam, colligitur; reliquum adurente dolore subjectas partes lancinat, & spiritu vasisque destitutum in gangrænam & sphacelum tandem abit. *Bubones* a causa minori, *carbunculi* majori proveniunt; hi in canaliculis arteriosis, illi venosis aut intermedio quodam vase nasci videntur. Utrorumque curam

non

non attingo, cum conveniente methodo præpediri eos posse imo debere existimem.

§. XXI. *Variolæ*, quæ quibusdam constitutionibus, non adeo longo intervallo a Peste distare videntur, in America vero sub appulsu primo adeo sævierunt, ut integræ provinciæ incolis suis orbata & in solitudines redactæ fuerint, cum reliquis affectibus, quæ ab inflammatione proveniunt, vel eandem conjunctam habent, hanc curandi rationem per regimen & medicamenta refrigerantia multum comprobant. Nec alia forsan de causa a morte quasi revixere Peste oppressi apud *Hildan. Cent. II. Obs. 95. & 96. Gr. Horst. To. II. Oper. L. XI. Obs. 9. & G. H. Velschium Obs. Med. Episagm. ult.* partim pro mortuis habitis, peplo involuti & in tabulato repositi, partim a Vespillonibus jam elati & frigida terra submersi, multa post annorum spatia conficientes. Sed hinc nil aliud deducere voluit Chirurgus, quam quos Pestis jugulat, nimis cito inhumandos non esse.

§. XXII. Neque tamen jure quis objecerit, venenum quod ejiciendum erat, hac ratione sperni & in visceribus detineri; cum plus satis præstitisse in hoc morbo existimandus sit, qui in id præ ceteris incubuerit, quo diffringentis istiusmodi veneni effectus, dubium sub axillis, in collo & pone aures bubonum, aut magis perniciosum carbunculorum & vibicum (dissolutæ Sang. Massæ indices) proventum impediat, vel si id minus efficere concedatur, id saltem obtinuerit, ut hæc omnia mitiora evadant, & æger in eum statum reducatur, quo, exemplo eorum qui cum bubonibus suis obambulant, morbo superesse atque inducias a sævitia ejus impetrare queat. Taceo nunc jucundissimum illud refrigerium, quo grati & benigni liquoris ad aren-tia viscera appulsu ægri oppido recreantur ac vires recipiunt: methodi præterea simplicitatem cum remediorum vilitate con-

unctam, quibus pauperibus, qui maximam Reip. partem constituunt, ex æquo succurri potest. Vivimus & salvamur paucis optime.

§. XXIII. Quodsi quis nihilominus curam *per sudores* instituere voluerit, licet calor urens, inquietudo, anxietas, spiritus difficultas & alia contrarium suadere videantur, fiat id non vulgari modo, de quo ex tristissima experientia constat, quam sit inefficax, sed Methodo a *Th. Sydenham* excogitata: ex qua post *VæSnem* peste correptus longis sudoribus indulgere debet, qui haustulis *Zythogalæ salvia alteratæ*, vel *cerevisiæ*, cui *macis* aliquantulum incoctum fuerit, sustentari & ad naturalis diei spatium continuari debent; ægro a finito sudore per horas adhuc 24. in lecto se continente & frigus caute devitante, in sequenti luce exhibito cathartico communi. At *purgans* in priori methodo, ubi omnino necessarium, prius non exhibeatur, quam calor & potiora symptomata remiserint, & hoc iteratis vicibus, ac præmissa, si opus, *Væ Sne. Coctæ non cruda medicari oportet.*

§. XXIV. Ex *hidroticorum* materia non *theriacam*, jam tum *Valesc. de Tarant. Capi vaccio* & aliis suspectam, vel alia calidioris census remedia conquirerem, sed ea potius, quæ nullo sensibili calore, aut contra manifesta refrigerandi vi prædita, in eliciendis sudoribus interea sat efficacia, exhibenda judicarem. *P. Sorbaith* plurimum commendat *pulv. suum alexiph. refriger. ex myrrha r. fl. Læis, Nitri præp. a. ʒj. & camphoræ gr. v.* constantem. *liquor C. C. succin.* præstans hidroticum præ aliis est. it. *spir. bezoard. Bussii & Olitschii.* Quin & omnia illa superius relata, modo regimen accedat, copiosos sudores eliciunt. *Spir. Vitr. Mixt. S. & tinct. bez.* ingreditur, imo solus sudandi gratia a multis laudatur. *Laur. Gieseler*, ex cujus *de Peste Brunsvic. anni 1657. Observatt.* multas conclusiones deduxisse

xisse nos fatemur, in *Præfatione* ad dictas *Observ.* terrea illa maxime cum acidis mixta laudibus sat celebrare nequit. Imo Insignis vir *A. Q. Rivinus de Peste Lips. Ocul. 69* cum aceto & Pestem & tumores pestilenciales penitus solvisse observavit.

§. XXV. *Prophylaxin*, de qua prius dicendum erat, quod spectat & pro aere purificando, a multis seculis, tanquam ab *Hippocrate* inventus, celebratur *ignis*; qui ad abigenda vel concremanda pestifera contagia, multus magnusque sit oportet, qualem nec ædificia nostra, nec sani æstate, ubi maxima vis morbi, ferre, nec sylvæ ubivis locorum alere valerent. Utcunque conclavium aer juniperi flamma nonnunquam ventilari poterit, vitato crasso & involvente fumo. Præstaret omnem commercii necessitudinem cum locis infectis, non solum per hiemem, & ubi jam deleta existimatur Pests, sed & per longum tempus postea, magna cautione interdiceret. Qua sola ratione superiori seculo referente *Sydenham*: *Pesti per universam fere Italiam immaniter grassanti Magni Ducis cura atque prudentia aditum in Hetruriæ fines penitus interclusit.*

§. XXVI. Pro aeris massa, si id nostris viribus fieri queat, in integrum restituenda, & ad miasmata delenda, haut scio an in universa, qua patet rerum natura, quicquam reperiatur, vel saltem notum sit, aptius aut quod efficaciter æque hic se fiat, ac *sulphur*, *ῥεῖον* quondam dictum. Hujus enim incensi beneficio, non ædum modo, sed & magnarum urbium atmosphæra evaporatione acida, exiguis sumptibus repleri potest; quæ quidem aciditas aeri convenienti modo & sat diu transmissa, magis ad venenum vel delendum vel enervandum olim forsitan facere comperietur, ac quicquam aliud. In *Ægypto* cum sol 69 signum subierit, etesiis, intermediis maris vaporibus ac dis imprægnatis, spirare incipientibus, Pests protinus fugitur. Id modo notamus in *περὶ ῥεῖων* hac, *sulphur* non car-

carbonibus, cum tum mire foeteat, respirationem impediat ac aciditas ejus plurimum destruat, injiciendum, sed in filis vel potius patellis terreis aut vitreis accendendum esse.

§. XXVII. Pro *præservatione particulari alexipharmaca composita & simplicia*, radices maxime, quæ compositum & theriacalem quasi saporem aut odorem habent, a multis laudantur. Verum ut non memorem effati illius, quod quæ Pestem curent ab eadem quoque præservare valeant, in experientia vanitatem & defectum, calidis hujusmodi medicamentis corpora ad majorem inflammationem disponuntur, vel adeo illis assuescunt, ut frustra omnino fuerit, qui his postmodum sudores elicere voluerit. Imo *Vinum*, inquit Sydenham, *liberius ingurgitatum, aliaque fortiora præservativa statis horis diutim assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt.* Quin contra efficacissima comperta sunt *acida*; Instar omnium sit *Fr. Sylvius*, qui *aceti* usu in Peste Amstelodamensi immunis perstitit, quod cum assumere desiisset, quoties infectam ingrediebatur domum, dolorem capitis semper sensit. Sed pauci diutinum ejusmodi *aceti* usum ferre possunt, & *aciditas sulphuris* universalis magis juvamine hic succurrit. At *catharsis*, qua id cunque ratione contingat, omnibus aliis quæ ore assumuntur, anteire videtur. *Sæpenumero observavi*, ait Sydenham, *Catharsin reiteratam sanguine nondum inquinato, subsequentes Variolas laudabiles & distinctas ut plurimum reddidisse.* In hunc finem a multis jam seculis commendatæ & expertæ sunt *pil. pestil. Russi*, quarum eadem ingredientia, quæ *elixir. propr. Paræ.* mutato solum pondere, & alia hic operandi ratione præsentæ. Prægnantibus vero, infantibus, & qui aloetica ferre non possunt, alia exhibenda. *Testor fidem & conscientiam meam, neminem illorum, qui horum morsulorum (ex pil. pest. R. in-*

grediens compositorum) usum sibi fecerunt familiarem, vel Peste infectum, vel diem suum, quod ego sciam, licet diligentius in id inquisiverim, obiisse, verba sunt L. Giesel. Obs. X. Amuleta omnia non ex se, sed fiduciam & animositatem conciliando juvare poterunt: succinum, ni fallor ab Helmontio commendatum, de collo suspendere cui libet licet.

ADDITAMENTVM

De THERIACA maxime COELESTI.

CUM post *Andromachum Cretensem* omnium fere seculorum memoria, non in Pestis modo, sed & aliarum, quæ humanum corpus affligunt, ægritudinum curatione, celebris admodum esset *Theriaca*, posterioribus temporibus Chymicorum solertia eandem primum reformare, post evehere in *Benedictam*, tandem exaltare in ipsam sic dictam *Cœlestem* cœpit; quæ in minori pondere & fortassis majori virtute, ad omnia ea mala efficax & mirabilis quasi foret, ad quæ leviori ac simplici magis artificio compacta illa commendatur. Primus omnium, qui hoc laboris aggressus, fuit *Jos. Quercetanus*; sed sub nascentis tum Chymix primordiis, vel quod ipse in operationibus chymicis non adeo exercitatus esset, in multis vir iste hallucinatus est; In viperarum scyllæque præparatione, & quod volatilem multorum substantiam penitus neglexerit: multo vero magis in *ther. cœl.* dum extractum hoc jam debilitatum ulterioribus solutionibus & inspissationibus prorsus enervavit, in solutionibus res inosiora & oleosa non attigit, sed magmatis instar residua postea penitus difflavit & in fumos abegit combustionis sua, quo inde salem obtineret. An terrea, preciosa, solutiones & magisteria gemmarum aliorumque defectus illos compensare, vel cœlestem efficere valeant, ego quidem multum dubitaverim. Ut proin attentior aliquis non injuria hinc elicuisse

venteriqueat, *Cælestem* tantum efficacia superari a *Benedicta*,
 quantum hæc a *Reformata Quercetani*. Non caret errori-
 bus. processus communicatus a *J. Schræd. Pharm. Med. Ch.*
L. II. C. LVII. Volatilitas enim ingredientium multo prius
 labore servata, postea tamen frustra disperditur : in eo vero pe-
 nitus est ridiculus, quod medietatem aromatum, & reliquo-
 rum extrahendorum in minorem molem redigere, alteram ve-
 ro partem in substantia addere voluerit; forsitan quo aliqua spiri-
 tuositatis pars his immergi queat; sed hoc est Ther. cælest. i. e.
 in minorem molem redactam, & non, velle. Pharmacopœi,
 qui medicamentum hoc in magna quantitate parare solent;
 qualem servant modum, ignotum mihi, cum nunquam in a r-
 cana hæc irrumpere animus fuerit. Id interim consideratio-
 nem meretur, ἀνελβεῖαν illam, quæ in vulgari Theriaca observa-
 tur, dum simplicia, vel eorum substituta omnia selectissima,
 eaque nec plura, nec pauciora habere optamus, hic omnino
 deficere, aucto, in remedio jam tum mole sua laborante, ad
 150. usque ingredientium numero, & conquisitis supplemen-
 tis partim ex Ther. a Romanis & Bononiensibus ad myrobalanos
 usque aucta, partim novis superadditis, partim disputatis &
 dubiis cum substitutis suis conjunctis. Non vocabimus nunc in
 litem, quo jure *agaricus* & *rhabarb. gum. arab. bitum. jud.*
succi & alia, nulla comperta alexipharmaca vi prædita, *Theria-*
cas ingrediantur, cum horum nulla vel languidior virtus vege-
 tioribus quibusdam refarciri, aut ex multifaria illa mixtione tan-
 dem massa prodire queat, quæ sudorem moveat, vel ob calefa-
 ctoriam & roborantem suam vim in morbis quibusdam non si-
 ne fructu exhibeatur; id modo dispiciamus, an quæ vel com-
 munem *Androm.* vel *Benedictam Cælestemque* constituunt in-
 gredientia, sine virium amissione ita preparari, extrahi & con-
 centrari queant, ut quod promittit nomen, remedium reipsa
 obti-

obteneatur. Primo loco & in acie multo pondere itant *Troch. scyllit.* & *scylla* vario labore & coctione in acrimonia (vi viz.) sua mitigata, & multa quondam *ervi farina*, (secundum *Dioscor.* sanguinis fluorem tam per vesicam, quam anum non sine maximis torsionibus proliciente, & juxta *Galen.* tetri saporis ac sanguinem vitiosum generante) at postea cum *fraxinellæ* præstantis pulvere formati, quos ego, ni frustraneis laboribus parcens seorsim radices tractare voluerit, omni licet squilla carentes, pro extracto parando longe aptiores existimarim, quam scillæ additque alii (nec alliaria facile supplendi) pulpam aut succum in *Benedicta*, cum, ut paucis dicam, quacunque ratione tractentur, exsiccari nequeant. *Troch. de Viperis* ex Italia qualibus? cum copioso etiam pane paratis & sat traductis a *Zwelff.* ob morsum forte quondam, & ut ad plagas sub gr. $\frac{1}{4}$ aut amplius $\frac{1}{3}$ & demus $\frac{1}{2}$ pondere reliqua quasi dirigant aut deducant, adjectis, *viperæ* cum *colubris* nostris substituuntur, nulla arte præ pulvere earum in minorem molem redigendæ, cum gelatina nil nisi caro soluta & exsiccata sit, destillatio vero forsan non adeo expetatur. *Piperum* genera, cur non & mitigata? *cinnaam.* aromata alia & quæ huc pertinent ex *Androm.* & *Bened.* extracta nullarum virium, at spiritum, cum multa in oleum reduci æque nequeant, vel simul magnam virium partem in aqua deponant, destillata bonum exhibent, qui conjunctus cum eo, qui ex altera quasi classe, quæ volatilem fixamque præbent substantiam (*ros. r. cass. l. Zed. cal. ar. ang.* & aliis plurimis ex utraque) educitur, liquidi plurimum largitur; quod an extractis, succis inspissatis, & iis quæ hic artificis manum eludunt, tota bona sunt, nec ad minus pondus cum viribus suis reduci possunt, *myrrh. viz. olib. mast. gum. ar. terra lemn. bit. jud.* & in *Bened.* adjectis *sandar. terra sig. succ. camph. C. C. phil. præp. h. e.* gelatina spoliato, sed in cale-

sti rursus adjecta) cum destill. *oleis nuc. mosch. caryoph. succ. tereb. & spir. vitr.* (cum nigredo hic sine chalcit. proveniat) ita combinari vel jungi queat, ut pil. & solida etiam consistentia, in seculum & ultra efficax proveniat, id est, cui ego fidem adhibere nunquam queam. Sunt & ingrediuntur Theriacas simplicia, quorum nativam bonitatem ac vires potius pervertimus præparatione, qua easdem augere studebamus. *Zinzib.* utut acerri-
 mum, licet in aquam oleumque destillari queat, in insipidum ta-
 men aut alienum quid abire videtur: *card. ben.* in pulvere sat su-
 doriferus, nec in extr. nec in aqua idem præstat. *rad. asari* in substantia vomitoria in decocto vires amittit, & *agar. rhabarbarique extr.* quis languere nescit? atque idem forsan pa-
 tiuntur *Scorzon. scord. gal.* & alia, quæ alexipharmacorum classi accensentur. Tandem quibusque menstruis, conve-
 nientibus, aut minus, & quali quali etiam *Extracto ther.* pa-
 rato, seu *Theriace Bened.* quo tandem *Cælestis* & inæstimabi-
 lis evadat, multa spe atque promissis, cum Vegetabilia fere de-
 ficiant, adduntur preciosa: *ambra, lap. bez. perl. & gemmarum*
 durum genus; in se bona, convenienti dosi, at alia ratione, suum
 agentia: *corall. mat. perl. lap. 69 univ. terr. sig. &c.* aut pridem
 expuncta horum aliorumque *magisteria*, *salia: bez. miner. anim.* seu *viperarum*, in Bened. forsan philosophico magis ar-
 tificio præparandarum pulvis, & *gelat. CC. phil.* præparato
 subtracta. Omnia sub granulari *Cælest.* dosi & hinc atmoidea
 participatione extracti ther. vires minime augmentia, vel si co-
 piosius accedant, amplius nil, cum horum dosi in gr. aliquot
 nihilominus nimis parca, præstantia, quam ut extract. liquidius
 non nihil exsiccent; licet omnino fieri nequeat, ut spirituositas si
 non omnis, potissima saltem immergi, aut conservari in his
 queat. Et profecto ni præstantissimum *opium Ther.* ingre-
 diens, ac in multis aqueis maxime quæ hic adhibentur, liquori-
 bus

bus diffluens, tam parvo pondere tanta efficacia præditum esset, languerent admodum Theriacalia istiusmodi extracta, & debilia forent, prævulgari Theriaca, cujus dosin *mel* potissimum, quod hic omittitur, auget. Qua de causa fieri credo, ut infans præcipue viribus omnino destituta dici nequeat; quanquam adulta magis & annosior, fatiscente, ut fert rerum natura, simplicis virtute paregorica, vires ex hoc capite cum annis amittat. Singularem vero mixtionem, correctionem & *laudatum* hac ratione laudatissimum factum, his temporibus somniare nemo potest. Atque hinc Medicus suarum rerum bene gnarus, pro circumstantiis ac variationibus quibusdam, ex 20. 30. aut amplius 40. quo viz. composita magis & theriacalis quasi proveniat, selectis simplicibus, e vicina magis terra erutis, extractioni revera subjectis, triplum mellis indifferentis multo virtutis augmento suppleantibus, aliis vegetioribus, compactioribus proportionali magis, & præparatorum demum constituto pondere, essentiis, spirituque vitr. calidiora temperante & cum destillatis oleis in singulare quid vertendo, omissis terreis (ni CC. *Salæ diaph.* adjicere placeat) absorbentibus alius virtutis, nec in unum aut commune quid hic definientibus, paucò ære parabit sibi *Theriacam* parvo pondere omnia hujus generis *Electuaria & Extracta anti & pestilent.* æquantem aut etiam superantem. Non memoro jam solidam illam (quæ tamen, ubi expetitur, liquido magis, tanquam compluribus formulis mixtu commodiori, extr. aut. electuario, intermixto *bez. min.* aliisque diaphoreticis pulveribus, ex tempore conciliari potest) pilularem viz. & sudoriferis ineptam consistentiam, ac ingens, quo passim venit, precium, ut scil. labores, non adeo magni, expositio, variis falsationibus adhuc exposita, inspectio, aliis potius debita, expensæ & genialis illa ociosorum spectatorum cœna ex aliorum ærumnis probe redimantur, ut habent verba *Pharmacæ Principis, Dan. Ludovici.*

Et de Purgantibus.

QUandoquidem *nostri soli purgantia*, partim quod defidia, aut ex adverso vehementiora & virulentia quasi, nullius utilitatis, partim quod, si ad morborum propulsiōem naturam in qualibet terra sufficientia remedia produxisse cērtum est, inexplorata fere sint; exotica multorum seculorum experientia comprobata, merito in frequenti usu sunt, tamdiu donec meliora innotescant. Nec enim defunt, quæ attentior circa usitatio ac reliquis prælata, desiderare queat. Nam *sennæ* quidem *folia* annosa sæpe, & ni debite adhibeantur, torminosa: *rhæbarb.* nimix molis & precii nonnunquam; *infusa* horum, quo eorum natura tendit, nauseabunda omnes haurire nequeunt: *aloe* non omnibus, maxime ubi vinum bibitur, convenit & laxat saltem; *Jalappa* bona quidem, sed nauseas, in pulvere præsertim, creat, & præter aquas nil fere educit: *scammon.* *jalappique magist.* elegantissima & gratissima, oleosis, nucista, spir. vini, saccharo bene subacta & dispersa, in permultis renitentioribus turba tumultuque confundendis, secura satis & efficacia sunt, at in caloribus, & iis, qui sicciore fibra præditi, minus conveniunt, & superingesto, ut nonnunquam fit, potu maxime frigido, immania tormina hypercatharsesque concitant. Quare ingens is ad Medicinam accessorium attulisse dicendus foret, cui post tot irrita tentamina, arte chymica catharticum, absque nausea ac torminibus, parvo, emeticorum instar, pondere καίτω solum, secure at sat efficaciter morbis viam aperiens, orbi sistere contingeret. *Antimonium*, cum *Mercurius* varie tractatus, præter *dulcificatum* (debilem & ni vegetabilibus extimuletur, residem, quin in salinis non tutum semper) & in refractariis quibusdam *turpethum*, aut aliud securius, nihilominus plerumque nequam sit, pro cathartico parando a plerisque versatioribus præ aliis eligitur. Secessus mineralia hæc, pan-
chy-

chymagoga quasi, vel per accidens nonnunquam subsequenti,
 profecto longe præsentius quid conferre videntur, præ Vege-
 tabilium sollicitationibus *Ludovici* monito; cui quid circa
oxyfacch. suum vomit. aliquando contigerit, observari meretur.
 An apud *J. A. Stifferum* ex antimonii in menstruo minerali cor-
 rosivo solutione, per spir. falis amm. præcipitatus pulvis, aqua
 calida ablutus, & cum spir. vini fali volatili nupto digestus, hinc
 exsiccat, in duobus ægris catharticis tantum, post crebri-
 ra, si placuerit, experimenta vulgandus, ex omni parte fa-
 cturus sit? ultra an hic ipse, a rejecto in *Pharmacia* salino coa-
 gulo, quod, si falis tartari part. V. but. antim. p. VIII. instillen-
 tur, subito provenit, & ad gr. V. vel. VI. elotum vero (sed mi-
 tigante parte sic subtracta) ad; II. vel III. alias non incommode
 datur, in præparandi modo adeo effectuque revera differat?
 dies forsandocebit. Roma, Chymia alias ignara, primum
 transmissa dicitur *magnesia* ita dicta *alba*, ultra vias primas, si
 vere quid præstet, se non extendens, purgantisque ut videtur
 titulo indigna. Nam cum acores & aciditates, si hypochondria-
 cos & pusiones exceperis, in permultis aliis adeo accusata, fru-
 stra forsandoceantur: cum ubi comparent, compactioribus,
 plus viz. absorbentibus, martialibus &c. corrigi, feliciusque aliis
 expurgari possint: cum sit *in homine* & *amarum*, & *salsum*, &
dulce, & *acidum*, & *acerbum* & *alia infinita* &c. cum laxan-
 tia sapida & insipida habeamus *mechoac.* *mann.* *tamar.* *aloem.*
tart. arc. dupl. & alia: cum lenissima levissimaque substantia &
 ni in lactescentem, sed jejunis ingratiorem, liquorem rediga-
 tur, ob amplam molem assumi fere nequeat; nulli ex notis ad-
 huc præferenda & ob novitatem solum, ut in hac Arte fieri so-
 let, ad aliquot tantum lustra recepta videtur; nec injuria quæri
 quis posset, esse processum in nitri optimi, vel etiam matris ejus
 perditionem excogitatum. Interim jam pridem nitrum in ter-
 restre-

restreitatē figi in antim. diaph. mart. a *Viro Expertissimo* observatum est. Proin merito in *Vegetabilium purgantium* selectu usque acquiescendum nobis, usque dum Chymiater aliquis catharticum minerale supra memoratum producat; vel e vegetab. Regno ex Indiis, aut aliunde afferatur purgans, hactenus notis anteferendum; vel postliminio tandem innotescat illud, quod, Romæ olim a peregrinatore magno precio divenditum, succosum, oleagineum & sevi bovini saporem referens, unius vel alterius grani pondere optime evacuasce *Hæferus* memorat.

EPIMETRA.

I. **T**rimēstris puer omnia præ se fert & lac tunc habet. Hipp.

II. Falsum hominem ex ovo generari; falsum in ovulis delineatas esse omnes partes.

III. Camphora est frigida. Opium est frigidum: est mirabile concretum, diverso tempore, & in diversis personis diversas obtinet proprietates: est antifebrile, antivariolosum, antidyssentericum, antihypochondriacum, antimaniacum & ad alia infinita fere utile: est præstantissimum cordiale, ac denique aphrodisiacum potentissimum.

IV. An ex erratico papavere, cuius semen frigidius ac reliquorum, & cuius ideo usum vetat Galenus, extractum parari potest, exotica massæ par aut superius? Experimentis rem tentabimus, & experientia commitemus, quid hinc & aliunde debite parata extracta valeant.

V. Ex granis secalis, intermixtis, ad unctuositatem conciliandam, aliquot amygdalis tostis, præ aliis frumentaceis & leguminosis, a versato parari potest Cafe, Arabico odore saporeq. proximum, quin & omnibus iis, ob quæ peregrinum nocet, vitiis subiectum.

VI. Dantur specifica & non dantur. (Etum,

VII. In aquis suffocati aqua pulmones repletos habent.

F I N I S.